

«Təsdiq edirəm»
Tədrisin təşkili və təlim
texnologiyaları üzrə prorektor v. i. e:
dos. Zaur Məmmədov
"12" "09" 2025-ci il

FƏNN SİLLABUSU

İxtisas: 050117-Tarix-coğrafiya müəllimliyi A,B

Kafedra: Tarix və onun tədrisi metodikası

Fakültə: Tarix-coğrafiya və incəsənət

I. Fənn haqqında məlumat

Fənnin adı: Osmanlı tarixi (ARETN-in 02.07.2025 -ci il tarixli əmri (əmr3/29) ilə təsdiq edilmişdir)

Kodu: IPF-B12

Tədris ili: III (2025-2026) Semestr: V

Tədris yükü: Cəmi 180 saat. Auditoriya saati - 60 saat (30 saat mühazirə, 30 saat seminar.)

AKTS üzrə kredit: 6

II. Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, dərəcəsi: dos.Bayramov Müşfiq Cəbir oğlu

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., Ə.Məmmədov küç., 21, 2 sayılı korpus

Məsləhət günləri və saati: II-V günlər saat 10⁰⁰-11⁰⁰

E-mail ünvanı: mushfiq76@mail.ru

III.Təvsiyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

1. Qurbanov R. Türk xalqları tarixi II hissə. Dərs vəsaiti, 2011.
2. Kerolayn F. Osmanlı İmperiyasının tarixi. Abdülrahim Mikragvinin tərcüməsi. Bakı, 2009.
3. Oral Ö. Kolçak Ö. Kuruluş və yüksəliş dövrü Osmanlı tarixi. 2010.
4. İncəcək H. Osmanlı İmparatorluğu tarixi. Timaş yayımları, İstanbul, 2021.
5. Tozduman A. Osmanlının təşkilat və kənd təsəvvüsi tarixi. İstanbul, 2010.
6. İncəcək H. Osmanlı İmparatorluğu klassik çağ (1300-1600). İstanbul, 2003
7. Nəcəfli T. Qaraqoyunlu və Ağqoyunlu dövlətlərinin tarixi müasir türk tarixşünaslığında. 2000.
8. Fərzəlibəyli Ş. Azərbaycan və Osmanlı İmperiyası (XV – XVI əsrlər). Azərbaycan dövlət nəşriyyatı, Bakı, 1995
9. Jorç N.Kanuni Sultan Süleyman - Yenilmez Türk. İstanbul, 2012. Türk dilində.
10. Səlim Y. Yavuz Sultan Səlim. İstanbul.
11. Yusifov A., Əhmədov S. Ağqoyunlu-Osmanlı müharibəsi (1472-1473-cü illər) Bakı, 2006.
12. Əliyev H. Türkiyə I dünya müharibəsi illərində. Bakı, 1962.

IV. Fənnin təsviri və məqsədi:

Türklər böyük İmperatorluqlar quraraq Uzaq Şərq, Yaxın Şərq, Asiya, Avropa və Afrika qitələri arasında din və mədəniyyətləri çulğalaşdıraraq dünya mədəniyyəti tarixində silinməz izlər buraxmış. Dünya mədəniyyətinin inkişafına əvəzsiz xidmətlər göstərmişlər. Türklərin dövlətçilik tarixində mühüm yer tutan dövlətlərdə biri Osmanlı dövlətidir. Ən böyük müsəlman türk dövlətlərindən biri olan Osmanlı dövləti 600 illik bir dövrü əhatə edir. Avropa, Asiya və Afrikada sahib olmuş bu dövlət 1299-cu ildən başlayaraq 1922-ci il qədər hökm sürmüşdür.

Kursun tədrisində əsas məqsəd Türk xalqları tarixində özünəməxsus rolu olan Osmanlı dövləti haqqında ümumi biliklər verməkdir. Tələbələri Osmanlı dövlətinin yüksəlmə səbəbləri, Osman dövlətinin Balkanlarda işğalı, Osmanlı – Teymuri, Osmanlı-Ağqoyunlu, Osmanlı-Səfəvi münasibətləri, Osmanlı dövlətində iqtisadi vəziyyət,ictimai münasibətlər, istismar olunan xalqların azadlıq hərəkatı, XVII-XVIII əsrlər Osmanlı-Avstriya və Osmanlı-Rusiya müharibələri, Gənc türklər inqilabı və Balkan müharibələri, Osmanlı İmperiyasının suqutu və s. haqqında ümumi biliklər verməkdir.

V. Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa fənnin tədrisi vacib deyil.

VI. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 ballı tələbə semestr ərzində, 50 ballı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir:

- qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzərə alınır.
- Qiymət meyarları aşağıdakılardır:
- 10 bal- tələbə keçirilmiş materialı dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəfdir.
 - 9 bal-tələbə keçirilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzusun mətnini tam əqa tutur.
 - 8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir,
 - 7 bal- tələbə keçirilmiş materialı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir.
 - 6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
 - 5 bal-tələbənin cavabında çalışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
 - 4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir,
 - 3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilmir,
 - 1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
 - 0 bal- suala cavab yoxdur.
- Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunur.
- Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanəqədərki ballar əsasında)

Nö	Bal	Qiymət	
1.	91-100	əla	A
2.	81-90	çox yaxşı	B
3.	71-80	yaxşı	C
4.	61-70	kafi	D
5.	51-60	qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	qeyri-kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili nizam-intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülecek.

X. Təqvim mövzu planı: 30 saat müəhazirə, 30 saat seminar

N	Keçirilən seminar mövzuların məzmunu	Müh	Sem.
1	Osmanlı dövlətinin mənbəşünaslığı və tarixşünaslığı Plan: 1. Osmanlı dövlətinin mənbəşünaslığı 2. Osmanlı dövlətinin tarixşünaslığı Mənbə: [2; 3; 4;]	2	2
2	Osmanlı dövlətinin yaranması Plan: 3. Anadolu Selçuqlu dövlətinin tənəzzülü. Osman bəyliyi, onun yerləşdiyi ərazi, coğrafi mövqeyi və ictimai quruluşu. 4. Osman bəyliyiinin yüksəlmə səbəbləri və ərazi işğallarının istiqaməti. Osmanlı dövlətinin yaranması. 5. Osmanlı dövlətinin güclənməsi 6. XIV əsrdə Osmanlı türklərinin Balkanlardakı işğalları Mənbə: [2; 3; 4;]	2	2
3	Osmanlı dövlətinin imperiyaya çevrilməsi Plan: 1. Osmanlı dövləti sultan I Bəyazidin dövründə. 2. Teymurun yürüşü və türklərin Ankarada məğlub olması (1402-ci il). 3. Osmanlı dövləti fətrət dövründə (1402-1413). Osmanlı dövləti I Mehmet dövründə. 4. 1416-cı ildə Şeyx Bədrəddin Simavinin rəhbərliyi altında xalq üsyanı. Mənbə: [2; 3; 4; 6]	2	2
4	Osmanlı imperiyasının genişlənməsi. Dövlətin idarə olunması, torpaq mülkiyyət formaları və vergi sistemi Plan: 1. Osmanlı imperiyasının genişlənməsi. Konstantinopolun fəthi (1453). Serbiyanın fəth edilməsi (1459). 1461-ci ildə Trabzon imperiyasının süqutu. 2. Osmanlı dövlətində saray təşkilatı: Dövlət və əyalət sarayları. Divani Hüməyün. 3. Osmanlı dövlətində hərbi təşkilat. Torpaq mülkiyyət formaları. Vergi sistemi. Mənbə: [2; 3; 4; 5; 6]	2	2
5	Osmanlı dövlətinin XIV-XV əsr Azərbaycan feodal dövlətləri ilə münasibətləri Plan: 1. Osmanlı imperiyasının Qaraqoyunlu dövləti ilə münasibətləri.	2	2

	2. Osmanlı İmperiyasının Ağqoyunlu dövlətini ilə münasibətləri. 3. Osmanlı İmperiyasının Şirvanşahlar dövləti ilə münasibətləri. Mənbə: [2; 6; 7; 8; 11]		
6	Misir və Suriyada Osmanlı hökmlərliyinin başlanması. Sultan I Səlim dövrü Plan: 1. XVI əsrdə Misir və Suriyada Osmanlı işğalları 2. Osmanlı dövləti Sultan II Bəyazidin hakimiyyəti illərində Osmanlı Dövlətinin siyasi qüdrətinin artması. 3. XVI əsrin 2-ci illərində Osmanlı-Səfəvi münasibətləri. Çaldıran döyüşü (1514) Mənbə: [2; 4; 6; 10]	2	2
7	Osmanlı imperatorluğunun yüksəliş dövrü. Sultan Süleyman Qanuni Plan: 1. Fatih Sultan Süleyman Qanuni. Osmanlı Habsburq müharibələri. Osmanlıların Mərkəzi Avropaya müdaxiləsi. 2. I Süleymanın şərq səfərləri. Səfəvi hakimiyyətinin güclənməsi. Amasiya sülh müqaviləsi (1555). 3. Osmanlı dövləti II Səlimin hakimiyyəti illərində. Həştərxan səfərinin boş çıxması və türk ordusunun Lepanto altında darmadağın edilməsi. Mənbə: [2; 4; 9;]	2	2
8	Osmanlı İmperiyası XVI əsrin sonu - XVII əsrdə. İmperiyanın zəifləməyə başlaması Plan: 1. Osmanlı dövləti XVI əsrin sonunda. Sultan III Muradın dövründə. Osmanlı imperatorluğunun Avropa dövlətləri ilə münasibətlərinin kəskinləşməsi. 2. Avropa dövlətlərinin Osmanlı dövlətində kapitulyasiya hüquqları almaları. Əyri qalasının fəthi və Xaçova müharibəsi (1593-1606). Zitvatorok müqaviləsi (1606). 3. XVI əsrin sonunda Osmanlı səfəvi müharibələri (1578-1590). İstanbul (1612), Serab (1618), Qesri-Şirin (1639) sülh müqavilələri. Mənbə: [3; 2; 4]	2	2
9	XVII-XVIII əsrlər Osmanlı-Avstriya və Osmanlı-Rusiya müharibələri Plan: 1. 1683-1684-cü illər Osmanlı-Avstriya müharibəsi Vasvar sülhü. 1683-1699-cü illər Osmanlı-Avstriya müharibəsi, Karlovitsa müqaviləsi. 2. 1677-1681 illər Osmanlı-Rusiya müharibəsi Baxçasaray sülhü. 1700-cü il İstanbul sülhü. 1711-ci il Prut müqaviləsi 3. 1768-1774-cü illər Osmanlı-Rusiya müharibəsi. Kiçik Qaynarça sülhü. 4. 1787-1791-ci illər Osmanlı-Rusiya müharibəsi. Sistov və Yassı müqavilələri. Mənbə: [2; 4]	2	2
10	Osmanlı XVIII əsr XIX əsrin əvvəllərində. Şərq məsələsinin yaranması. III Səlimin islahatları Plan: 1. XVIII əsrin sonunda Osmanlı dövlətində ictimai-siyasi vəziyyət, Balkan xalqlarının mübarizəsi. 2. Osmanlı tarixində "geriləmə dövrü". Sultan III Səlimin islahatları. III Səlimin devrilməsi. M.Bayrakdar və islahatlar. 3. 1806-1812-ci illər rus-türk müharibəsi. Balkanlarda milli azadlıq hərəkatının yüksəlməsi. Serbiya üsyanı. II Mahmudun islahatları. Mənbə: [1; 2; 4]	2	2
11	Osmanlı XIX əsrin birinci yarısında. Təzminat hərəkatı Plan: 1. XIX əsrin 20-ci illərində Osmanlı İmperiyasında hərbi-siyasi vəziyyətin mürəkkəbləşməsi. 1828-1829-cü illərdə rus-türk müharibəsi. Müstəqil yunan dövlətinin yaranması. 2. 1831-1833-cü illərdə Türkiyə-Misir münaqişəsi. 1833-cü il rus-türk müharibəsi. 3. Tənzimat hərəkatının I dövrü (1839-1953). 1839-cü il Gülxana xətti-şərfi. Mənbə: [1; 2; 4]	2	2
12	Osmanlı İmperiyası XIX əsrin ikinci yarısında Plan: 1. 1853-1856-cı illər Birinci Kırım müharibəsi.		

	2. Tənzimatın ikinci dövrü (1856-1876-cı illər). Xətti humayun. 1858-ci il torpaq məcəlləsi. Məhkəmə sisteminin yenidən təşkili. 3. XX əsrin 70-ci illərin əvvəllərində Osmanlı imperiyasının beynəlxalq vəziyyəti. 1875-ci il böhranı. 1876-cı il konstitusiyası və onun əhəmiyyəti. 4. 1877-1878-ci illər rus-türk müharibəsi. "San-Stefano" sülhü. Mənbə: [1; 2; 4]	2	2
13	Gənc türklər inqilabı və Balkan müharibələri Plan: 1. II Əbdülhəmidin məclisi buraxması, "zülüm" rejiminin yaradılması. 1908-1909-cu illər inqilabı. Konstitusiyalı rejimin yaradılması. 2. 1909-cu il əksinqilabı qiyam. II Əbdülhəmid rejiminə son qoyulması. "İttihad və Tərəqqi" partiyasının hakimiyyətinin yaranması. 3. 1912-1913-cü illər Balkan müharibələri. Buxarest sülh müqaviləsi. Mənbə: [1; 4]	2	2
14	Osmanlı Birinci Dünya müharibəsi illərində Plan: 1. I Dünya müharibəsi ərfəsində ölkədə siyasi vəziyyət. Almaniya ilə mütəfiqliyin yaradılması. 2. Osmanlı imperiyasının Almaniya tərəfindən müharibəyə qoşulması. Rusiyanın Osmanlıya müharibə elan etməsi. Sarıqamış döyüşü (1915). 3. Osmanlı dövlətinin parçalamaq haqqında imperialist dövlətlərinin planları. Brest-Litovsk müqaviləsi (1918). Trabzon konfransı (1918). Mənbə: [1; 4; 12]	2	2
15	Osmanlı imperiyasının suqutu Plan: 1. Antanta ilə apardığı mübarizədə Osmanlı dövlətinin məğlub olması. Ənvər Tələt rejiminin iflası. "Mudros" barışıqı (30 oktyabr 1918). 2. Milli istiqlaliyyət müharibəsinin başlanması. M.K. Atatürk 3. 1920-ci il parlamentinin buraxılması. Sevr müqaviləsi (1920). 4. Osmanlı mədəniyyəti Mənbə: [1; 4]	2	2

XI. Fənn üzrə tələblər:

Osmanlı dövlətinin ərazi məkanında baş verən dəyişikliklərini, dövlətin idarəçilik formalarını və sosial-iqtisadi münasibətlərini müqayisə etniklə dünyanın siyasi mənzərəsində baş vermiş dəyişikliklərdə Osmanlıların təsirini şərh etməlidir.

XII. Fənn üzrə təlim nəticələri:

- Osmanlı tarixinin öyrənilməsinin əhəmiyyətini şərh edir.
- Osmanlı tarixinin tarixdəki izi, inkişafı və tənəzzül dövrünə dair bilik və bacarıqlar nümayiş etdir.
- Tarixi mövzulardakı dialoqlarda, keçmiş və müasir tarixi proseslərə dair müzakirələr və öz mövqeyini faktlarla əsaslandırır.
- Tarixi hadisə və proseslərin gedişində şəxsiyyətlərin rolunu qiymətləndirir.

XIII. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XIV. Kollokvium sualları

I kollokvium sualları:

1. Osmanlı dövlətinin tarixşünaslığı
2. Osmanlı dövlətinin mənbəşünaslığı
3. Osmanlı dövlətinin yaranması və güclənməsi
4. XIV əsrdə Osmanlı türklərinin Balkanlardakı işğalları
5. Osmanlı dövləti I Bəyazidin hakimiyyəti illərində
6. Osmanlı dövləti I Mehmetin, II Murad dövründə
7. Teymurun yürüşü. 1402-ci il Ankara savaşı
8. Konstantinapolun fəthi
9. Osmanlı imperiyasının genişlənməsi. Sultan II Mehmet
10. Osmanlı dövlətində saray təşkilatı
11. Osmanlı dövlətində torpaq mülkiyyət formaları, vergi sistemi
12. Qaraqoyunlu - Osmanlı münasibətləri
13. Ağqoyunlu - Osmanlı münasibətləri
14. Osmanlı dövləti Sultan II Bəyazidin hakimiyyəti illərində
15. XVI əsrin əvvəllərində Osmanlı-Səfəvi münasibətləri. Çaldıran döyüşü

II kollokvium sualları:

1. Misir və Suriyada Osmanlı işğallarının başlanması
2. Fateh Sultan Süleyman Qanunu (1520-1566)
3. Osmanlı Habsburq müharibələri

4. Sultan Süleyman Qanununin Şərq səfəri
5. Osmanlı dövləti II Səlimin hakimiyyəti illərində
6. Osmanlı dövləti XVI əsrin sonunda. Sultan III Murad
7. Əyri qalasının fəthi, Xaçova müharibəsi, Zitvatorok müqaviləsi
8. Osmanlı Səfəvi müharibələri (1578-1639)
9. XVII əsrdə imperiyanın zəifləməyə başlaması
10. Osmanlı-Avstriya müharibəsi. Karlovits müqaviləsi
11. Osmanlı-Rusiya müharibələri (1677-1681, 1700-1711-ci illər)
12. Osmanlı-Rusiya müharibələri (1768-1774, 1787-1791-ci illər)
13. XVIII əsrin sonunda Osmanlı dövlətində ictimai-siyasi vəziyyət
14. Osmanlı tarixində geriləmə dövrü III Səlimin islahatları
15. 1806-1812-ci illər Rusiya-Osmanlı müharibəsi

XV İmtahan sualları

1. Osmanlı dövlətinin mənbəşünaslığı
2. Osmanlı dövlətinin tarixşünaslığı
3. Anadolu Səlcuq dövlətinin tənəzzülü
4. Osmanlı dövlətinin yaranması və güclənməsi
5. XIV əsrdə Osman türklərinin Balkanlardakı işğalları
6. Osmanlı dövləti I Bəyazidin hakimiyyəti illərində
7. Osmanlı dövləti I Mehmetin, II Murad dövründə
8. Teymurun yürüşü. 1402-ci il Ankara savaşı
9. Konstantinapolun fəthi. Osmanlı imperiyasının genişlənməsi və Sultan II Mehmet
10. Osmanlı dövlətində saray təşkilatı
11. Osmanlı dövlətində torpaq mülkiyyət formaları, vergi sistemi
12. Qaraqoyunlu - Osmanlı münasibətləri
13. Ağqoyunlu - Osmanlı münasibətləri
14. Osmanlı dövləti Sultan II Bəyazidin hakimiyyəti illərində
15. XVI əsrin əvvəllərində Osmanlı-Səfəvi münasibətləri. Çaldıran döyüşü
16. Misir və Suriyada Osmanlı işğallarının başlanması
17. Fəthə Sultan Süleyman Qanuni (1520-1566) və onun Şərq səfəri
18. Osmanlı Habsburq müharibələri
19. Osmanlı dövləti II Səlimin hakimiyyəti illərində
20. Osmanlı dövləti XVI əsrin sonunda. Sultan III Murad
21. Əyri qalasının fəthi, Xaçova müharibəsi, Zitvatorok müqaviləsi
22. Osmanlı Səfəvi müharibələri (1578-1639)
23. XVII əsrdə imperiyanın zəifləməyə başlaması
24. Osmanlı-Avstriya müharibəsi. Karlovits müqaviləsi
25. Osmanlı-Rusiya müharibələri (1677-1681, 1700-1711-ci illər)
26. Osmanlı-Rusiya müharibələri (1768-1774, 1787-1791-ci illər)
27. XVIII əsrin sonunda Osmanlı dövlətində ictimai-siyasi vəziyyət. Osmanlı tarixində geriləmə dövrü III Səlimin islahatları
28. 1806-1812-ci illər Rusiya-Osmanlı müharibəsi
29. 1828-1829-cü illər Osmanlı-Rusiya müharibəsi. Ədirne sülhü
30. 1831-1833-cü illərdə Türkiyə-Misir münaqişəsi. 1833-cü il rus-türk müharibəsi
31. Tənzimat hərəkatının I dövrü (1839-1953)
32. Kırım müharibəsi
33. Tənzimatın ikinci mərhələsi (1856-1876)
34. 1876-cı il Türkiyənin ilk Konstitusiyası
35. 1908-1909-cü illər Gənc türklər inqilabı. Gənc türklərə qarşı əksinqilabi çevriliş
36. 1912-1913-cü illər Balkan müharibələri. Buxarestdə sülh müqaviləsi
37. Rusiya imperiyasının Osmanlıya müharibə elan etməsi. Sarıqamış döyüşü
38. Antanta dövlətlərinin Türkiyəni bölüşdürmək sazişi. 1918-ci il Mondros barışı
39. 1920-ci il parlamentinin buraxılması. Sevr müqaviləsi
40. Osmanlı mədəniyyəti

Osmanlı tarixi fənninin sillabusu 050116 Tarix müəllimliyi ixtisası (proqramı) üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. Sillabus "Tarix və onun tədrisi metodikəsi" kafedrasında müzakirə edilərək, təsdiq edilmişdir (12 sentyabr 2025-ci il, protokol № 1).

Kafedra müdiri: Əli dos.K.F.Mahmudov

Fənn müəllimi: Bayram dos.M.C.Bayramov